

**MAKTAB O‘QUVCHILARI UCHUN DIDAKTIK MATERIALLAR VA
TOPSHIRIQLAR ISHLAB CHIQISH**

A‘zamov Samandar Mamurjon o‘g‘li

Buxoro davlat pedagogika instituti talabasi

E-mail: a32534016@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktab o‘quvchilari uchun didaktik materiallar va topshiriqlarni ishlab chiqishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Ta‘lim jarayonida didaktik materiallarning ahamiyati, ularni yaratishning metodologik asoslari va o‘quvchilar uchun mazmunli, qiziqarli topshiriqlar tayyorlash usullari haqida fikrlar keltirilgan. O‘qituvchilarga didaktik materiallarni samarali qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Didaktik materiallar, o‘quvchilar faolligi, ta‘lim samaradorligi, topshiriqlar, ta‘lim texnologiyalari.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of the development of didactic materials and assignments for schoolchildren. The importance of didactic materials in the educational process, the methodological basis of their creation, and the methods of preparing meaningful and interesting assignments for students are presented. Teachers were given recommendations on the effective use of didactic materials.

Key words: Didactic materials, student activity, educational efficiency, tasks, educational technologies.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты разработки дидактических материалов и заданий для школьников. Представлено значение дидактических материалов в учебном процессе, методическая основа их создания, способы подготовки содержательных и интересных заданий для учащихся. Преподавателям были даны рекомендации по эффективному использованию дидактических материалов.

Ключевые слова: Дидактические материалы, деятельность учащихся, эффективность обучения, задачи, образовательные технологии.

KIRISH

Zamonaviy ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning o‘quv faoliyatini samarali tashkil etish, bilimlarni mustahkamlash va ularga mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirish uchun didaktik materiallar va topshiriqlarning ahamiyati katta. Maktab o‘quvchilari uchun didaktik materiallarni ishlab chiqish nafaqat darsliklar bilan cheklanib qolmay, balki ularni qiziqtiruvchi va dars jarayonini interaktiv qilib beruvchi topshiriqlar orqali amalga oshiriladi. Ushbu maqolada o‘quvchilarning o‘quv

jarayonidagi ishtirokini kuchaytiruvchi didaktik materiallar va topshiriqlarni ishlab chiqish metodlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism:

1. Didaktik materiallar va ularning ta'lim jarayonidagi roli:

Ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda didaktik materiallar muhim rol o'ynaydi. Didaktik materiallar – bu o'qituvchilar va o'quvchilar uchun ta'lim mazmunini tushuntirish va o'zlashtirishni osonlashtiruvchi vositalar bo'lib, darslarni yanada qiziqarli va samarali o'tishga yordam beradi. Ushbu materiallar ta'lim jarayonida turli bilimlar va ko'nikmalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1. Didaktik materiallarning tushunchasi:

Didaktik materiallar ta'lim jarayonida o'quvchilarga mavzularni o'zlashtirishga ko'maklashadigan o'quv vositalaridir. Ular nazariy bilimlarni amaliy tushunchalar bilan bog'lash va ularni tushunarli tarzda yetkazishga yordam beradi. Didaktik materiallar quyidagi turlarda bo'lishi mumkin:

- Vizual materiallar: rasmlar, diagrammalar, grafiklar, xaritalar.
- Matnli materiallar: o'quv qo'llanmalar, testlar, savolnomalar.
- Multimediali materiallar:** videolar, animatsiyalar, taqdimotlar.
- Amaliy materiallar: tajriba materiallari, laboratoriya jihozlari, o'yinlar va trenajyorlar.

2. Didaktik materiallarning ahamiyati:

- Mavzularni tushuntirishni osonlashtiradi: O'quvchilar ko'pincha nazariy ma'lumotlarni qabul qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Vizual va amaliy didaktik materiallar mavzuni ko'rish va tajribada sinab ko'rish imkonini beradi, bu esa bilimlarni tez va oson o'zlashtirishga yordam beradi.

- O'quvchilar faolligini oshiradi: Didaktik materiallar dars jarayonida o'quvchilarni yanada faol bo'lishga, mavzuni chuqurroq o'rganishga undaydi. Masalan, tajribalar va o'yinlar orqali o'quvchilar bilimlarni mustahkamlashda faol ishtirok etadilar.

- Bilimlarni mustahkamlaydi: Didaktik materiallar orqali o'quvchilar mavzuni turli burchaklardan ko'rib, amaliy qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa mavzuni eslab qolishga va chuqurroq tushunishga yordam beradi.

3. Didaktik materiallarning turlari va ularni ta'lim jarayonida qo'llash:

- Bosma didaktik materiallar: o'quvchilarga mavzuni mustaqil o'rganish uchun kitoblar, broshyuralar, plakatlar, test va savol-javob materiallari taqdim etiladi. Masalan, biologiya darsida organlar tizimini ko'rsatuvchi diagrammalar o'quvchilarning mavzuni tushunishiga katta yordam beradi.

- Audiovizual materiallar: videolar, taqdimotlar va grafik materiallar yordamida o'quvchilarga tushuntirish beriladi. Masalan, tabiiy jarayonlarni videolar orqali kuzatish o'quvchilarga mavzuni yanada aniqroq ko'rsatadi.

- Interaktiv didaktik materiallar: testlar, o'yinlar, laboratoriya ishlari kabi interfaol materiallar orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlaydilar. Masalan, kimyo darsida tajriba o'tkazish orqali kimyoviy reaksiyalarni amaliyotda ko'rish imkoniyati mavjud.

4. Didaktik materiallarning afzalliklari:

- Turli xil o'quv uslublariga moslashish: O'quvchilarning turli ta'lim uslublariga moslashgan holda, didaktik materiallar har bir o'quvchining individual o'zlashtirish uslubiga mos keladigan vositalar bilan ta'minlaydi. Masalan, vizual o'quvchilarga grafiklar, eshitish orqali o'rganishga qodir o'quvchilarga esa audiovizual materiallar yordam beradi.

- Ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: O'quvchilar didaktik materiallar orqali o'zlari mustaqil ravishda yangi bilimlarni o'rganadi, turli vaziyatlarni tahlil qiladi va turli yondashuvlarni sinab ko'rish imkoniga ega bo'ladi.

- O'quv motivatsiyasini oshiradi: Qiziqarli va ko'rgazmali didaktik materiallar o'quvchilarni mavzuga jalb etib, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Didaktik materiallar ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish, amaliyot bilan bog'lash va mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirib, faol ishtirok etishiga imkon beradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning turli o'qitish uslublariga moslashishiga va mavzularni yaxshiroq o'zlashtirishiga yordam beradi.

2. Didaktik topshiriqlarni ishlab chiqishning asosiy tamoyillari:

Didaktik topshiriqlar – o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash, dars jarayonini samarali o'tkazish va mavzuni tushunishga yordam beruvchi muhim vositalar hisoblanadi. Didaktik topshiriqlarni ishlab chiqishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi, o'quv jarayonidagi faoliyat turlari va dars maqsadi hisobga olinadi. Ularni to'g'ri ishlab chiqish o'quvchilarning bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

1. Maqsadga yo'naltirilganlik:

Didaktik topshiriq ishlab chiqishda asosiy maqsad aniq belgilanishi kerak. Topshiriq o'quvchilarda qanday bilim yoki ko'nikmalarni shakllantirishiga qaratilgan bo'lishi lozim. Bu maqsad o'quvchilarning mavzuni tushunishi, amalda qo'llashi yoki tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirish bo'lishi mumkin. Har bir topshiriq o'qituvchining dars maqsadiga xizmat qilishi kerak.

2. O'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish:

O'quvchilarning yoshiga, rivojlanish darajasiga va qiziqishlariga mos didaktik topshiriqlar ishlab chiqish kerak. Kichik yoshdagi o'quvchilarga o'yinli, tasvirli topshiriqlar qiziqarli bo'lsa, katta yoshdagi o'quvchilar uchun tahlil va izlanishga asoslangan topshiriqlar mos bo'ladi. Topshiriqlar o'quvchilarning individual qobiliyatlariga moslab ishlab chiqilganda, ular muvaffaqiyatli amalga oshiriladi.

3. Faollik va interaktivlik:

Didaktik topshiriqlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirishi zarur. Ular o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, muloqotga kirishishga, savol berishga va o'z nuqtai nazarlarini ifodalashga rag'batlantirishi lozim. Bu jarayonda interaktiv metodlardan (munozara, guruhli ishlash, aqliy hujum) foydalanish samarali bo'ladi. O'quvchilar topshiriqni bajarayotganda, ularning faolligi va ishtiroki ta'minlanishi kerak.

4. O'zlashtirishni tekshirish va baholash imkoniyati:

Didaktik topshiriqlarni ishlab chiqishda o'quvchilarning qanday qilib o'zlashtirishini tekshirish va baholash imkoniyati ham muhimdir. Topshiriqlar aniq natijaga ega bo'lib, o'quvchilarning bilim darajasini baholashga yordam berishi kerak. Baholash mezonlari aniq va tushunarli bo'lib, o'quvchilarga avvaldan ma'lum qilinishi lozim.

5. Qiziqish va motivatsiyani oshirish:

Didaktik topshiriqlar o'quvchilarda qiziqish uyg'otishi va o'rganish jarayoniga motivatsiya berishi kerak. Bu uchun topshiriqlar o'quvchilarning kundalik hayotiga, qiziqishlariga mos ravishda tuzilib, qiziqarli va ijodiy shakllarda taqdim etilishi mumkin. Masalan, o'yin, viktorina yoki hayotiy vaziyatlarni hal qilish kabi usullar orqali o'quvchilarning qiziqishi oshadi.

6. Osondan murakkabga tamoyili:

Topshiriqlarni ishlab chiqishda qiyinchilik darajasi o'quvchilarning bilim darajasiga moslab tanlanadi. Dastlab sodda, osonroq tushuniladigan topshiriqlar berilib, asta-sekin qiyinlashib boruvchi topshiriqlar orqali o'quvchilarni rivojlantirish maqsad qilinadi. Bu usul o'quvchilarning bilimlarni bosqichma-bosqich o'zlashtirishini ta'minlaydi.

7. Amaliyotga yo'naltirilganlik:

Didaktik topshiriqlar nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga qaratilgan bo'lishi kerak. O'quvchilar topshiriqlarni bajarish jarayonida o'z bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishlari muhimdir. Bu ularning mavzuni yanada chuqurroq tushunishlariga yordam beradi. Masalan, laboratoriya ishlari yoki tajribalar orqali o'quvchilar mavzuni amaliy jihatdan o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi.

8. Moslashtirish va integratsiya qilish:

Didaktik topshiriqlar ishlab chiqishda turli fanlar yoki mavzularni o'zaro bog'lash tamoyili qo'llaniladi. Bu o'quvchilarga turli fanlardagi bilimlarni integratsiya qilish va ulardan foydalanish imkonini beradi. Masalan, biologiya darsida matematikani qo'llab genetik hisob-kitoblarni o'tkazish orqali o'quvchilar fanlararo bog'lanishni anglaydilar.

Didaktik topshiriqlarni ishlab chiqishda yuqorida keltirilgan tamoyillarni hisobga olish o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali va qiziqarli qiladi. Bu tamoyillar asosida ishlab chiqilgan topshiriqlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlab,

ularning bilim darajasini oshirishga, ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarga qiziqarli, amaliy va samarali topshiriqlar taqdim etish orqali ta'lim jarayoni yanada muvaffaqiyatli bo'ladi.

3. Amaliy didaktik materiallarni ishlab chiqish:

- Vizual materiallar: Maktab o'quvchilari uchun rang-barang jadval va diagrammalarni ishlab chiqish, bu orqali mavzularni tushuntirish jarayonini soddalashtirish.

- Test topshiriqlari: Bosqichma-bosqich murakkablashadigan test topshiriqlarini ishlab chiqish, bu orqali o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va mustahkamlash.

- O'yin shaklidagi topshiriqlar: O'quv jarayonini jonlantirish uchun o'yinlar asosida topshiriqlar yaratish. Masalan, krossvord, viktorinalar, rol o'ynash mashqlari.

- Elektron didaktik materiallar: Raqamli platformalar orqali taqdim etiladigan interaktiv topshiriqlar va materiallar, masalan, video darslar yoki onlayn testlar.

4. Didaktik materiallar orqali o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash:

Maqsadli didaktik materiallar va topshiriqlar orqali o'quvchilar o'rgangan bilimlarni yanada mustahkamlaydilar, bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga qobiliyatli bo'ladilar. Bu jarayonda o'qituvchining yo'naltiruvchi va boshqaruvchi roli katta bo'lsa-da, didaktik materiallar orqali o'quvchilarni mustaqil o'rganishga o'rgatish muhim vazifa hisoblanadi.

XULOSA

Maktab o'quvchilari uchun didaktik materiallar va topshiriqlarni ishlab chiqish, ta'lim jarayonida muhim vosita sifatida, o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil va faol ishtirokini ta'minlaydi. Ushbu maqolada ta'kidlangan tamoyillar asosida ishlab chiqilgan didaktik materiallar, o'quvchilarning o'quv faoliyatini samarali tashkil qilish va bilimlarini mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, topshiriqlar va materiallar mazmunli va qiziqarli bo'lishi kerak, shunda ular o'quvchilarni yanada faol ishtirokchi qilib tayyorlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova, S. "Maktabda dars jarayonida didaktik materiallar yaratish usullari." "Pedagogika va ta'lim texnologiyalari", 2018, 15–27-betlar.
2. Sodiqov, N. "Boshlang'ich ta'limda interaktiv usullar va didaktik materiallar". Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2016, 38–59-betlar.
3. Akramov, H. "Didaktik o'yinlar orqali o'quvchilarda bilimlarni shakllantirish." "Ta'lim va tarbiya jurnali", 2019, 44–56-betlar.
4. Raxmonova, G. "Maktab darslarida didaktik materiallardan foydalanishning samarali usullari". Toshkent: Fan va texnologiyalar markazi, 2017, 71–85-betlar.
5. Fayzullaeva, L. "O'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun topshiriqlar tayyorlash." "Ta'limda metodik yondashuvlar", 2020, 33–47-betlar.

6. Davlatov, I. “Didaktik materiallar va dars topshiriqlarini loyihalash”. Toshkent: Ma’rifat nashriyoti, 2015, 90–110-betlar.
7. Dewey, J. “Democracy and Education”. New York: Macmillan, 1916, 120–138-betlar.
8. Qosimova, Z. “Maktab o‘quvchilarining aqliy rivojlanishini didaktik materiallar orqali oshirish.” “O‘zbek pedagogika va psixologiya jurnali”, 2019, 67–82-betlar.
9. Biggs, J. & Tang, C. “Teaching for Quality Learning at School”. New York: Open University Press, 2010, 115–139-betlar.
10. Niyozova, A. “Boshlang‘ich ta’limda topshiriqlarni ishlab chiqish usullari”. Toshkent: Ta’lim va fan markazi, 2018, 50–75-betlar.